

Pesach: Meeting the Divine

1 פרשת שמות - 5

כל העילויים שהשיג הכלל ישראל לא נחאפשרו אלא על ידי התגלות זו של שיעור קומתם בחצות לילה של יציאת מצרים. לכן כל החגים שלנו הם זכר ליציאת מצרים. רק בשיעור קומתו המושלם יכול היה עם ישראל לגשת לקבלת התורה בהר סיני. — לכן שבועות הוא זכר ליציאת מצרים. רק עם בעל

4

תשעת המכות שפגעו במצרים ירדו על מימיה ארצה תבואתה בתמותה ובכשר האדם. מכת בכורות פגעה באמיתת עצמם — כרחמי האבות על בנייהם. אך כבר אמרנו כי מיתת הבכורות היתה רק תוצאה מהגילוי הנורא בחצות לילה — ובמורא גדול זו גילוי זה וכמכה זו לא יכלו המצרים לעמוד, וגירשו את ישראל. בוא וראה: הקביה אמר "ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אותותי ואת מופתי בארץ מצרים" (וּרְאָה שְׁלִישִׁי). ויבאר הרמב"ן: "כי היו חצי המכות עליו כפשעו כי לא נאמר בהן רק ויתן לב פרעה ויכבד פרעה את לבו, הנה לא רצה לשלחם לכבוד השם, אבל כאשר גברו המכות עליו וגאלה לסבול אותם רך לבו והיה נמלך לשלחם מכבוד המכות. לא לעשות רצון בוראו — ואז הקשה השם את רוחו ואמץ את לבבו למען ספר שמו". הרי נתן לו הקביה כח לעמוד בכבוד המכות. ויש להבין, למה לא עמד להכח הזה לסבול גם את מכת הבכורות? ואין לומר כי אז הסיר השי"ת את הקשתת לבו, כי אם כן שוב לא היה שולח אותם לכבוד יוצרו אלא מכבוד המכות. אך זהו עומק הדבר: כאשר פגעה המכה באמיתת עצמו יחד עם המורא הגדול של גילוי שכירתו, כי אז התבולל הוא באמיתת עצמו לפני בוראו. ונוכח כי אין לו שום ברירה בעולם אלא לשלחם לכבוד בוראו. זהו עומק מהלכן של המכות.

6

ואף אנחנו עבודתנו בליל הסדר היא להגיע ע"י יציאת מצרים לאמיתת עצמנו כפי יכולתנו. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שבא והגדת לבנו ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (פ"י פסחים מ"ז). וזהו נקודת המרכז של ההגדה. מי ששאל "מה העבודה הזאת לכם" — עשה עצמו רשע: "לכם ולא לי ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כבר בעיקר. ואף אהיה הקשה את שניו ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים — לי ולא לי. אילו היה שם לא היה נגאל? אפילו אם הוא מתקנין ושואל על העבודה, אך לא כדי להגיע את הדברים אל עצמו — אינו יכול להיות נגאל.

8

על יסוד זה בניה כל ההגדה. חכם — בנו שואלו. ואם אינו חכם — אשתו שואלת. ואם לאו — הוא שואל לעצמו. ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה" (פסחים קטו. ע"א. טושי"ע תע"ז). למה צריך דווקא לשאול, ולא מספיק בקריאת ולימוד ההגדה? בוא וראה איך הגמרא דורשת פ' וירען אחד מהנערים ויאמר הנה ראייתו בן לישית בית הללמי וירען נגן וגבור חיל כר. וירען נגן — שירען לישאל, גבור — שירען להשיב" (סנהדרין צג. ע"ב). מה לגבינה עם הידעיה לשאול? הרי אמר: "גבינה היא התעוררות נפשית, וזהו גם כן ענין הידעיה לשאול: כדי לשאול צריך להתעורר! זהו גם ענין ההגדה על דרך שאלה: הרי רצוננו להיגאל בלילה זה. וגאולה מוכרחה להתחיל עם התעוררות נפשית. מי שאינו מתעורר לקראת הגאולה אינו יכול להיגאל! והמתעורר יכול להרגיש שהדברים נוגעים אליו — עשה ה' לי".

2

המהר"ל מביא מדרשו: "בכחות שנתנסה אברהם בעשרה נסיונות הביא הקב"ה עשרה נגעים על מצרים". והוא מבאר: "עשרה נסיונות נתנסה אברהם כדי לבחון אמיתת עצמו, כי לפעמים מראה אדם עצמו צדיק ואינו באמת צדיק רק שנראה כן, והיה השי"ת בוחן את אברהם בעשרה נסיונות כדי לעמוד על אמיתת עצמו. כי העשירי עצם הדבר כמו שהתבאר. ולכן נתנסה בעשרה נסיונות עד שהיה נבחן עיקר עצמו ובזה היה נבחן לגמרי. וכמו כך כאשר הביא הקביה המכות על מצרים הביא עשר מכות כדי שתהא המכה באמיתת עצמן של מצרים. ובמכה העשירית הגיעה המכה לעצם מצרים והיא מכת בכורות. וראוי על האיש המשכיל להוסיף בזה השכל ודעת" (גבורות ה' פ"ג).

3

המהר"ל נותן לנו כגון מושג באיזה מעמקים פגעו המכות. שבנו אחר זו הגיונו יותר ויותר אל האדם עצמו. עד שמכת הבכורות פגעה באמיתת עצמם של המצרים. האדם עצמו — זהו ה"אני" שלו. ומהו "אמיתת עצמו"? הרי ר' ישראל גילה לנו שישנם באדם "מכות מאירים" (מכות חיים) (אור ישראל סי' ו) — הוא אשר אנתו קוראים היום "מודע" ו"אי-מודע". רוב המחשבות מתקמות באי-מודע, ושם מקננים הרצונות העמוקים ביותר. בעומק זה הוא "אמיתת עצמו" של האדם. הרי מנסיונותיו הראשונים של הא"ע"ה היה כבשן האש; אטו מילתא וזרתא היא. להפיל עצמו לתוך כבשן האש למען האמונה? הלא בודאי הוא מסר את "עצמו למות" ובכל זאת זה היה עוד נסיון קל. לפי ערך, לעומת הנסיונות הבאים, ורק האחרון, העקידה, פגע באמיתת עצמו. אאצ"ה ציפה כל כך ללילה "צחק אע"ה, כי הוא רצה להעמיד את הכלל ישראל האומה הקדושה. כשנאמר לו "קח נא את בנך" נתבטלה בידועין התקנה ההקפח

האומה הקדושה, ויתר עם זה היה צריך לכבוש רחמיו על בני-יחידו שגודל לו בהיותו בן מאה שנה, וזה האחרון הכביד, כי רחמי האב הם הם מאמיתת עצמו — וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם" (זכרונות במוסף לר"ה).

5

המהר"ל רמז לנו, שראוי להוסיף בזה השכל ודעת, ואף אנו נשתדל להמשיך בדרכו ולראות עוד בפלאות. עשרת המכות שירדו על מצרים היו עשרה נסים לישראל, שהם לא נפגעו מהמכות, ונצטרך להבין, כי גם בנסים היה אמת מהלך כמו במכות. שהם התקרבו יותר ויותר אל אמיתת עצמם של ישראל, עד שהם העשירי התחולל ממש באמיתת עצמם. ובמורא גדול זו גילוי שכירתו — בעל ההגדה מביא על זה ראי' ממקום אחר ושם נאמר "ובמוראים גוילים". הרי מורא אחד שהוא שנים: מורא גדול למצרים שמתו בכוריהם, ומורא גדול לישראל שלא מתו בכוריהם. ומה פעל הנס הזה באמיתת עצמם? הרי אמר: גילוי השכיבה התחדד עם נשמתיהם של ישראל, ונתגלה להם הסוד הגדול כי "קודשא בריך הוא וישראל תר הוא"! וזה התגלות שיעור קומתו של הכלל ישראל בחצות לילה של יציאת מצרים. אשר מפתח עצם מהותם ורצונם הוא לעשות מעשיהם ולחיות חיותם לכבוד יוצרם. זהו עומק ענין יציאת מצרים.

מעתה יובן מאמר ההגדה: "ויצאינו ה' ממצרים לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח אלא הקדוש ברוך בכבודו ובעצמו כי ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה אני ולא מלאך, והכיתי כל בכור בארץ מצרים אני ולא שרף, ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה', אני הוא ולא השליח, אני ה' ולא אחר". הידוש גדול יש כאן. כי להכות כל בכור לא היה צריך אפילו שרף שהוא מלאך גדול מאד, והרי זוהי מלאכת מלאך המות, גם לשפטים באלהי מצרים היה מספיק מלאך. אולם להגיע לאמיתת עצמם של בני ישראל ומצרים — לזה היה צריך כביכול הקב"ה בעצמו לבא. רק הוא ית' לבדו היה יכול לגרום להתבטלות פרעה לכבוד בוראו והתאחדות בני ישראל עם השכינה.

the Passover to God your Lord, since it was in the month of standing grain that God your Lord brought you out of Egypt at night.

In the place that God will choose to be dedicated to His name, you shall sacrifice the Passover offering to God your Lord [along with other] sheep and cattle. Do not eat any leaven with it. As part of [the celebration] you shall eat matzah for seven days. This shall be hardship bread, since you left Egypt in a rush. You will then remember the day you left Egypt all the days of your life.

12 בשר חיים - 5 פרשת

כתב בספר "המאיר לעולם": שני מיני גאולה היה ביציאת מצרים, האחת היא גאולה השייך לגוף ובגאולה היתה עיקרית בלילה, והשנית היא גאולה השייך לנפש והיא היתה עיקרית ביום... ויסוד זה מדויק בלשון הפסוק (דברים טו, א) דכתיב "שמור את חודש האביב ועשית פסח לה' אלוך, כי בחודש האביב הוציאך ה' אלוך ממצרים לילה". ועוד כתיב (שם, ג) שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. הרי דכפסוק ראשון נאמר הוציאך ה' א' ממצרים לילה ולא כתיב מארץ מצרים. ובפסוק שני נאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים. ונראה על פי הנ"ל דשני מיני גאולה היו או, ונאולת הנפש היתה עיקרית ביום, וכל זמן שנשארו במצרים עדיין היו בסכנה רוחנית להשתקף תחת ממשלת השר של מצרים, לכן על גאולת לילה נאמר שיצאו ממצרים פירוש משעבודם ומעול אנשי מצרים, אבל עדיין לא יצאו מארץ מצרים, ועל גאולת יום שיצאו ממש מהארץ שייך לומר שיצאו מארץ מצרים... וגאולה זאת היא גאולת הנפש כי בעוד היו על ארצה מצרים היו עדיין בסכנה רוחנית, עכ"ל.

14 יצא מיני חכמי

ואמרו במכילתא 70 "שלא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמנה, שנאמר 71: ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את ענינם ויקדו וישתחוו. והעיד הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל 72, שהפתיחה לפרשת גאולת ישראל ממצרים זה הפסוק הנזכר: "ויאמן העם". וגם המצה שהיא מזונו של אדם כימי חג הגאולה, קראה בספרי האמת 73 מיכלא דמהימנותא (= אוכל האמתה), על שום שנאמר: "וגם צידה לא עשו להם" 74. אלא האמנו שהקב"ה יתנחם 75

16

וביאר הדבר הוא עדי"ם לגרעין הורע שזורים באדמה, שסדר הצמיחה שתחילה מתורק הגרעין כולו עד שלא נשאר בו כי אם קוסטא דחיותא ורק לאחר מכן הוא מתחיל להצמיח והיינו לפי שלא תיתכן צמיחה מחודשת אלא אם קדם לה ההעדר, וכל זמן שלא נרקב הישן אין החדש יכול לצמוח. לעומת זאת אם נרקב הגרעין לגמרי ממש גם הקוסטא דחיותא, ג"כ לא תיתכן הצמיחה, כך שזמן הצמיחה המתחדשת הוא כאשר הגרעין נמצא בין ההעדר והקיום דהיינו שכולו נרקב מלבד הקוסטא דחיותא. וכעין זה ה" המצב של ישראל במצרים, שכבר היו משוקעים במ"ט שערי טומאה בח"י העדר גמור, מלבד אותה קוסטא דחיותא שנשארה בהם שלא נכנסו כשער הגוין, ואז בין ההעדר לקיום הי' זמן צמיחתם המחודשת כל הוציאם הקב"ה ממצרים ונולד עם חדש העם הנבחר לה'. וזה ענין כי בחפזון יצאת

הנהגה — להיות "יוצא מצרים", ואף במהלך הפנימי שתיארנו לעיל, היא מדרגה גוראה: הלא זהו ממש להיפגש עם השכינה! איך אנהגו קטני הדורות, וכולים אפילו לחשוב על דברים גדולים כאלה? הלא בכל עבודתנו במימות ויראת שמים מודרך אותנו הכלל שיש ללכת לאט לאט, ולעסוק רק בדברים

קטנים — כיצד נקפץ כליל הסדר עד למדרגות עליונות? רש"י ידריך אותנו בזה:

"וככה תאכלו אותו מתניכם הגורים ועליכם כרגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה' — תקרבן הוא קרוי פסח על שם הדילוג והפסיחה שהקב"ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותי לשם שמים דרך דילוג וקפיצה, וזכר לשמו שקרוי פסח" (בא, רביעי).

10 כליל הסדר הקב"ה "מדלג" על ההרים, מקפץ על הגבעות לגאול את ישראל, ומדלג ברחמים על בתי ישראל — וגם בני ישראל תופסים במידה זו, לעשות עבודת ליל פסח דרך דילוג וקפיצה, וזהו ה"לשם שמים" בעבודה זו. והנה כאשר הארה זו מתחדשת משנה בשנה כליל הסדר, כולו גם כל שנה הקב"ה כביכול מדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות, ולכן גם היום העבודה בלילה זה היא "דרך דילוג וקפיצה": עד כמה שכל ימות השנה אנו נוהרים מ"קפיצות" בעבודת ה', כי יכול כל הרוצה לקפץ קופץ — ת"ל מה יקר חסדך ה' (סוכה מט, ע"ב), אך כליל התקדש חג נותר לנו "לקפץ", ולהתאווה למדרגות עליונות של השראת שכונה בתוכנו ולהיות נגאלים מכל שעבוד נכרי, להיות אך ורק עבדי ה' כל הימים בלי שום שיוצא בקדושה ובטהרה, וזו "עבודתו לשם שמים"! הנה נשכה מקטנותנו בלילה זה, ונתאוה להיות יוצאי מצרים ביד רמה, כנבזרה גבוהה ומפורסמת, דבוקים בבורא כל העולמות אליקי ישראל! אם נשיג או לא, אבל נהיה כמהים ונכספים לזה. זהו ליל שימורים של תג המצות, ויארת לזה שהחלק השני של ליל הסדר הוא שיר השיירים, שבו מתרשם הכלל ישראל על דודו ית'.

ויש עוד לדקדק לפי האמור ולבאר בענין זה, דכמצות קרבן פסח מביא הפסוק את גאולת הגוף שהיתה בלילה, ככתיב "ועשית פסח לה' אלוך, כי בחודש האביב הוציאך ה' אלוך ממצרים לילה", מפני שקרבן פסח בא כבודה על גאולת הגוף שהיתה בלילה, שהרי מצות הקרבן הפסח היא בגלל שה' פסח על בתי ישראל והכה את הבכורות בלילה, וע"י מכת בכורות נשתחררו משעבודם של מצרים.

ואילו במצות אכילת מצה מביא הפסוק את גאולת הנפש שהיתה ביום ככתיב "שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים", מפני שמצות המצה באה על חפזון היציאה שהיתה ביום, וכמו שפירש המלבי"ם (ד"ה מצה זו) שהמצה מסמלת את גאולת הנפש, דלולא החפזון היו בני ישראל שוקעים ח"ו בני שערי טומאה, ואז כבר לא היה אפשר להציל את נפשם אלא רק את גופם, ועיין ברמב"ן ואכן עזרא (שמות יב, לא) שפירשו באופן אחר את גאולת הלילה והיום.

15 נגמר סוף

איתא בספ"ק בביאור מאה"כ כי בחפזון יצאת מארץ מצרים וגו' (רביים טו), שישאל במצרים היו משוקעים כבר במ"ט שערי טומאה, ואם היו נופלים כשער הגוין היו אבודים ח"ו, וע"כ היתה יציאת מצרים בחפזון, בגלל הסכנה שאם ישארו עוד זמן מה שלא יפלו ח"ו לשער הגוין, אכן יש להתעמק מדוע אמנם סיבב הקב"ה כך שישארו במצרים עד הרגע האחרון, ומדוע לא הוציאם קצת קודם לכן לפני ששקעו במ"ט שערי טומאה בסכנת אכרון.

תעוד י"ל בענין מהות הקוסטא דחיותא, אשר הוא כנחו הרוחני של איש יהודי שלעולם אינו נאכל ונשרף לגמרי, כחי' הסנה בוער באש והסנה אינו אוכל. דהנה איתא במדרש (שמו"ר ג, ג) עת"כ ראה ראיתי את עני עמי וגו' כי ידעתי את מכאוביו, ראיתי לא נאמר אלא ראה ראיתי, אמר לו הקב"ה משה אתה רואה רא"י אחת ואני רואה שתי דאיות וכו'. ויש לכאר הענין ע"פ מאמר מרן הק' מקוברין ז"ע, שהגורע ביותר הוא כשיהודי משלים עם מציאותו הרוחנית כמות שהיא, ושוכ אינו חותר לשנותה. והטעם, דכל עוד שיהודי אינו משלים עם המציאות, ומצפנו מייסרו על מצבו הרוחני, ומרגיש כי חיים כאלה אינם חיים, נפשו תובעתו לעמול ולהתייגע כדי

מארץ מצרים, שקודם לכן א"א הי' להוציאם אך גם לא מאוחר יותר, כגז שערין תשאר בהם קוסטא דחיותא שמכותה יוכלו להיגאל. וענין הקוסטא דחיותא שהי' לישראל במצרים יש לכאר ע"פ דבריהם זל שבוכות האמונה נגאלו, דהיינו שישראל במצרים היו משוקעים במ"ט שערי טומאה, ולא הי' להם מחלק הקדושה מאומה, רק שורש האמונה נשאר בהם, וכדאיתא בתסר לאכרהם (פ"ד ענף ב, ב) שזאמונה היא בחינת כח היולי שהיא בשורש נשמות ישראל שהם חלק ה' עמו ובחינתו יורדת עז בחי' תחתונה שכנפש אדם וכו' לכן מאמינים בני מאמינים נקראו, ר"ל שכן יסוד נפשם משרוש האמונה והאמת. ע"כ ומטעם זה אף כשיהודי נמצא במצבים השפלים ביותר ומשוקע במ"ט שערי טומאה, גם אז חי וקיים כח האמונה בפנימיות נפשו, שזו בחי' קוסטא דחיותא אשר ממנו תחילת צמיחה מחודשת.

להגיע להתחדשות, ואז אינו אבוד, כי תביעת הנפש הכוערת בקרבו וזה שאינו משלים עם מצבו היא כח הקוסטא דחיותא הגדול ביותר, ומה תחילת הצמיחה החדשה. מלהיד לאדם שנפל לבור עמוק. שכל זמן ששומעים אותו בוכה וצועק הרי זה סימן שעוררו חי ושרוי בהכרה, משא"כ אם אין שומעים אותו את היא שנפילתו היתה קשה כ"כ עד שאבד את הכרתו. והיא המדה גם ברוחניות, כי האדם מישראל שיש בו הכרת אלקות הריהו גורמת לו יסורי נפש החובעתו להתעלות ולא להשלים עם מצבו, וזאת היא הקוסטא דחיותא לצמיחתו המחודשת.

למכובין ז"ע שיהודי צריך להאמין שהוא מאמין, ואף אם הוא מרגיש שאמונתו פגומה ח"ו יאמין שכפנימיות נפשו מאמין הוא, אלא עבים מכסים ממנו את אור האמונה. והטעם מפני שהאמונה מורשת בפנימיות נפשו של כל יהודי מאבות אבותינו, כמאמר הקב"ה למשה בני מאמינים בני מאמינים הם. ואת כל זה הראה הקב"ה למשה כמראה הסנה, שכפנימיות נפשם של ישראל קיים כח האמונה, ויש להם את הקוסטא דחיותא שמכותה יוכלו להיגאל ממצרים.

21 With Hearts Full of Faith - R. Salomon

Joy derived from a mitzvah, however, is the emotion a person experiences when he comes closer to God. He feels uplifted, sanctified, enriched, and this fills his heart with a boundless joy so profound that, according to the Gemara, it invites the appearance of the Divine Presence.

Let us think about this for a moment. What does the Gemara mean? In what way does joy derived from a mitzvah lead to the appearance of the Divine Presence? Actually, it is beyond the capabilities of human beings to perceive the Divine Presence. Yet we say in the Haggadah that *bemora gadol*, in great awe, means *giluy Shechinah*, that the Divine Presence was revealed to the Jewish people at the Splitting of the Sea. How was it revealed to them?

22 The commentators explain that this refers to divine providence. When the Jewish people saw the wonders God performed on their behalf to rescue them from their Egyptian pursuers, when they

saw the "great spectacles," in the words of Targum Onkelos, they felt the close proximity of the Divine Presence. This is the way human beings encounter God. The more a person recognizes the hand of God in everything that happens, the more he has seen God. The more he comes to the realization that everything God does is for his good, for the good of the Jewish people and for the good of all creation, the more his heart fills with the most exquisite joy imaginable. This joy in his heart is his personal revelation of the Divine Presence.

20 אף היתב ענין השמחה כרגל, שכיון שמצות השמחה היא מצוה

התלויה בלב, וכל קיומה הוא רק ע"י הודגש שכלב, לפיכך בעת בוא חיוב-המצוה הו, צריך האדם להכין ללבו כראוי, עד שישמח לכו והצל נפשו בהודגש מוחשי, כהרגשי הפעולות הנעשות באברי הגוף, וכיון שלא הרי שמחתו של גודל כשמחתו של קטן, ולא הרי שמחתו של איש כשמחתה של אשה, ממילא כרוי הדבר, שכל אחר צריך שיכין ללבו למצות השמחה, כפי הכונתו ורצונו, האנשים - בבשר ורוח, הנשים - בבגדים נאים והכשטיים, והקטנים - בקליות ומגדנות. שכן, רק ע"י גופו וחושיו הגשמיים בדברים המשמחים, תחישב השמחה בלבו, ותהיה מורגשת אצלו במוחש, כהרגשי המעשים שהוא עושה בפועל-ידו, ואז - רק אז - יוכל לשמח שמחה אמיתית, שמחה לפני ר', בתורתו באהבתו וכידידתו.

What does a person do when he experiences this joy, when he sees the hand of God with blinding clarity? How is this joy he feels on the inside expressed on the outside? Only by proclaiming to the rest of the world the great truth he has discovered, by showing other people that he is rejoicing in God rather than in his own pleasure, by sharing with all the world his joyous encounter with God.

King David writes of the festivals (*Psalms 118:24*), "*Zeh hayom asah Hashem nagilah venismechah bo.*" This is ordinarily translated as "This is the day God made, let us delight and rejoice in it." But according to Rabbeinu Yonah (*Berachos 31a*), the word *bo* does not refer to the festival but to God. "This is the day God made, let us delight and rejoice in Him." That is true joy. To rejoice over our encounter with God.

Four people are obligated to bring a *korban todah*, a thanksgiving offering — one who recovers from a grave illness, one who crosses the sea, one who crosses the desert and one who is released from captivity. Listen to the words of the psalm related to the thanksgiving offering (*Psalms 100:1-5*), "A melody of thanksgiving, all the earth, greet God with fanfare. Serve God with rejoicing, come before Him with hymns. Know that God is the Lord, He made us, we belong to Him, we are His people, the sheep of His flock. Come into His gates with thanksgiving, into His courtyards with psalms, give praise to Him, bless His Name. For God is good, His kindness lasts forever, His faithfulness endures for all generations."

At first our ancestors were idolaters, but now the Omnipresent has brought us close to His service, as it says: "And Yehoshua said to all of the people, So says HASHEM the God of Israel, Of old, your forefathers dwelt beyond the river — Terach, the father of Avraham and the father of Nachor, and they worshiped other gods. And I took your father Avraham from beyond the river, and I led him throughout all the Land of Canaan, and I multiplied his seed, and I gave Yitzchak unto him, and I gave Yaakov and Esav unto Yitzchak, and I gave unto Esav Mount Seir to inherit, and Yaakov and his sons went down to Egypt."

31 "ויצאנו ה' מצרים... ולא על ידי שליח אלא הקדוש ברוך הוא כבבודו וקעצמו". פירוש הגר"א "שליח זה משה... ואפילו משה רבינו ע"ה לא שלחו ולא צייה לו לעשות מאומה בעת הגאולה, רק כל ישראל בחד עשו מצות ה' בפסח מצה ומרור". כלומר, מכה בכורות שהיתה הסיבה העיקרית והישירה לגאולה — נעשתה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, ולמשה לא היה שום חלק בה! אדרבה, בזמן שהשי"ת הכה כל בכור בארץ מצרים ישב משה בביתו ורף היה אסור לו לצאת מביתו החוצה, ככל שאר בני ישראל שנצטוו ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר" (שמות יב, כב), כדי שיתברר לעין כל שהשי"ת הוא יחיד בשליטתו וגואל לבדו את בני ישראל. "לכן בכל הסיפור יציאת מצרים — בהגדה של פסח — אין לנו זכרון לזכור ח"ו את משה" — אע"פ שהיה הדמות המרכזית בכל פרשיות הגאולה (שמות-בשלח) "כי אסור לנו לשתף שום דבר לכבודו ולעצמו ואין השבח תלוי במשה רק בה' לבדו", (פירוש הגר"א, שם). ולפי"ז מובן למה בחרו חז"ל את פרשת 'ארמי אובד אבי' כעיקר סיפור יציאת מצרים ורק הרחיבו אותה ע"י הפסוקים מפרשיות שבספר שמות, כי שם לא הוזכר שמו של משה רבינו, וכן בכל הפסוקים המובאים בהגדה ל"ז מזכור שמו, מלבד פעם אחת "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", ברם פה מחדש שהאמינו ש"משה הוא עבד ה'! כפי שביאר הגר"א (שם) "לא לגדולת משה גאמר זה, אדרבא להאמתת ישראל וענות משה שהאמינו שה' עשה כל זאת, ומשה אינו רק עבדו ככל הכוזבים שבעולם שמחוייבין לעשות רצונו". זו היתה גם גדולתו של משה רבינו שעם כל מדרגתו הגבוהה, והדב"ם הגפלאים שעשה, היה "עבד ה'", דהיינו היתה לו התבטלות גמורה אל השי"ת ומה שקנה עבד קנה רבו, וכל מה שעשה הלה בהשי"ת בלבד "שכל הכבוד והגבורות הן שלו ית' ממש, והוא עיקר אמונתנו" (הגר"א, שם).

A man is released from prison. He is overjoyed. He brings a sacrifice to express his joy and thanksgiving, and what does he say? "All the earth, greet God with fanfare." He is the one that has experienced a miracle, not all the earth. Yet he tells all the earth to rejoice. Because that is how he is meant to express his joy. Tell it to the world. You experienced the miracle. You saw God's hand so clearly. You saw the revelation of the Divine Presence. Share it with everyone. Let them know what you know. Let them feel what you feel. That is how true joy is expressed.

27 שמי חיים ה' סגור

עוד יש לבאר, יסוד נוסף ביציאת מצרים לשלימות האמונה. השי"ת רצה שבני ישראל יכירו ויאמינו שהוא לבדו עושה הכל, מבלי שותף ומסייע, ואף מעל לגדרי הטבע, ולכן אילו פרעה היה מסכים לשלחנו ברצונו הטוב, היינו טועים שלא השי"ת לבדו גאלנו והיינו "משועבדים לפרעה וכו'" כלומר לדעות הכוזבות של פרעה ומצרים שהיו עובדי ע"ז, כי היה פגם באמונתנו.

28 "מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו ועבדונו נקבשו קרבנו המקום לעבודתו". הנה יש להבין כי לכאורה בפסוקים אלו שהביא בעל ההגדה לא נזכר שהקב"ה קירב אותנו לעבודתו, ואם הכוונה בקרבנו לכך שה' בחר באברהם א"ב היה די להביא את הפסוק הזה, ומדוע המשיך להביא את הפסוק ואתן ליצחק וגוי? 29 אלא, בפסוקים הללו מבואר שהכל עשה השי"ת לבדו מעל לכל גדרי הטבע, דהיינו

"ואתן את אביכם את אברהם סעקר הנה". לאחר שניצול מכבשן האש בנס, ונחשב כגולד מחושש שלא מתרח ובכך ניתק אותו השי"ת מאביו עובד האילים ומחסרונותיו ואז בחר בו והוליכו לא"י.

29 "ואולף אותו ככל ארץ כנען". יש להבין לשם מה? ואיזה מעלה וחסד ה' בא לציין כאן? וי"ל עפ"י דברי הגמ' (בי"ב ק). "קום התהלך בארץ לארבה ולרחבה וכו' כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו", בודאי הליכתו של אברהם לא הועילה בדרך הטבע לניכוש הארץ ע"י בני ישראל, אלא בדרך נס (עין רמב"ן בראשית יב, ה) כפי שביאר הרשב"ם (בי"ב, שם) "כרי שלא יהיה רשות לשטן לקטרג", א"כ גם מזה אנו למידים את חסד ה' שלא כדרך הטבע.

"ואתן לו את יצחק, ואתן ליצחק את יעקב ואת עשיו". אף זו היתה מנהגת השי"ת כנגד הטבע כמו שאמרנו חז"ל (יבמות סד). "אברהם ושרה טומטמין היו... שרה אמו אילנית היתה". יצחק אבינו עקור היה... מלמד ששניהם עקורים היו. (ע"כ עפ"י הגר"א חבר וצ"ל).

30 "ואתן לעשיו את הר שעיר לרשת אותו". כדי שיפנה מפני יעקב אחיו (פירוש ר"י קרא, יהושע, כד, ד), ותשאר א"י נחלת יעקב בלבד בהווה, ובעתיד ע"י שיעקב ובניו ירדו מצרים, ובהם יתקיים ויורש כי גר יהיה זרעך, והבטחה וידור רביעי ישוכח הנה (בראשית טו, יג). והשי"ת סייע בידו עשיו להצליח בשעיר כדי שיהיה יעקב שליב בא"י, כמו שאמרנו חז"ל (פדר"א פלי"ח) "ולקח עשיו כל מה שהניח אביו, וארץ ישראל ומערת המכפלה נתן ליעקב... ובשכר שפנה את כליו בשכיל יעקב אחיו נתן לו מאה מדינות משעיר ועד מגדיאל... או ישב יעקב בטח ושאנן בארץ כנען". הרי שגם נתינת הר שעיר לעשיו היתה מהשי"ת כהשגחה גלויה לטובת יעקב אבינו.

* נמצא, שכל המוזכר בפסוקים האלו בהנהגת השי"ת עם האבות היה שלא ע"פ הטבע, אלא רק מעשה ה' וע"י כל הגילויים האלה "קרבנו המקום לעבודתו", כלומר ע"י ההתבוננות במאורעות הללו וההכרה שיר ה' לבדו עשתה כל זאת אנו מתקרבים לעבודת ה', ככל שהכרתנו שהכל מעשה ה' בלבד התחזק כן תגדל קרבתנו לעבודתו.

עוד נאמר בהגדה:

stand against us to annihilate us. But the Holy One, Blessed is He, saves us from their hand.

Go and ascertain what Lavan the Aramean intended to do to Yaakov our father, for Pharaoh decreed destruction only for the males, but Lavan intended to eradicate everything. As it is said.

35 From Bondage To Freedom - R. Twerski

This is a rather strange hymn. At first glance, some of the verses do not stand to reason. For example, "Had He given us their wealth, but not split the Sea for us, it would have sufficed us." Of what possible value would wealth have been if the Sea would not have been divided for the Israelites? Inasmuch as they were trapped between the oncoming Egyptian army and the Sea, they were doomed to annihilation unless there would be an escape route through the Sea. Or, "Had he split the Sea for us, but not led us through it on dry land, it would have sufficed us." Of what use would the miraculous separation of the waters have been if the Israelites had not traversed the Sea? In what way would some of these acts without those which followed have been sufficient?

There is an important lesson to be derived from this hymn. We must learn to be grateful for every favor we receive, even if at the moment we cannot see its ultimate good. The refrain "It would have sufficed us" means that every incident in the many events of the Exodus was sufficient to elicit prompt gratitude from us, even though the eventual benefit

might not have been immediately apparent.

The ability to feel and express gratitude is a vital component of spirituality. Many people have difficulty with gratitude, perhaps because they think that acknowledging gratitude obligates them to their benefactor, and generally people do not like to feel beholden to anyone. Some people may even consciously or unconsciously deny what was done for them in order to avoid feeling grateful. Even if there is no frank denial of the favor, there may be a tendency to postpone expressing gratitude until one sees whether the favor has indeed brought about the desired result.

36

Would it really be such a big deal if parents never taught their children to say "thank you"? Obviously it would be, because if you don't say thank you, you're an ingrate. And just like no one wants to be an ingrate, no one wants to marry one, be friends with one, or raise one. Thus, the "magic words" — thank you.

All ingrates end up in prison. Their ego-obsessed lack of gratitude erects impenetrable walls which lock the world out and shut the ingrate in.

* The Talmud teaches that the thematic flow of the Haggadah narrative is meant to sensitize us to one of life's most basic traits

of self-liberation. Gratitude. The textual flow of the Haggadah follows a pattern known as "opening with the ignominious and concluding with the praiseworthy." It is for this reason that the Haggadah begins by highlighting the less-than-flattering origins of the Jewish people — "we were slaves to Pharaoh in Egypt... Our forefathers were idol worshippers..." — and concludes with our triumphant liberation and the formation of a relationship with G-d.

This recurrent theme of contrasting lowly origins with ennobled achievements is meant to sensitize us to that trait which stands as the ingrate's staunchest rival — gratitude.

37 Those successful men and women who forget their humble origins and eschew the commoners who helped them achieve their success are doomed to occupy a cell, plush though it may be, inhabited only by themselves and a gaggle of smiling opportunists cum friends. As ingratitude builds walls, thank you, two truly magical words, are able to build bridges. From man to man and from man to G-d.

בקטע יוהיא שעמדה וכו"ו — נדבך נוסף בבנין הכרת הטוב. הגר"א מברך הקשר בן יישובל דור ודור עומדים וכו"ו לבין יצא ולמד וכו"ו. פרשת ארמי אובד אבי המבוססת על רדיפתו של לבן אחרי יעקב בבקשו את התרפים, מלמדת על כוונות הגויים בכל דור ודור. מדברי לבן נראה היה, לכאורה, שרדף רק כדי להשיב התרפים, אך כוונתו האמיתית מתגלה בתורה: "ארמי אבד אביו" — ביקש לעקור את הכל! ומכאן שבדואי יש בכל דור ודור שונאים השואפים לכלותנו, ואנו איננו יודעים כוונתם. רק לקב"ה היודע מחשבות הם גלויים והוא "מצילנו מידיהם". הוא פטר יצא ולמד מה בקש לבן וכו"ו. נמצא, אם כן, שיש חובה להודות גם על טובה שאינה ידועה לנו. אם נק יש מקום להניח מכת הסברא שהיטיבו לנו — עלינו להודות על זה.

34

אריכות הלשון בקטע יכמה מעלות טובות למקום עלינו מוסיפה עוד נדבך בבנין הכרת הטוב שאנו בנינים בלייל הסדר. כל אחת מן הטובות מוזכרת גי פעמים. תחילה במסגרת "ולא עשה בחם..." אחר כך תוזרים ואמרים "אילו עשה..." ולבסוף סיכום כולל של הכל. האין כאן אריכות יתר? על-כרחך זהו המטבע של הכרת הטוב השלימה — להרבות בפרטים ובתורה עליהם. אמירת "דיינו" נועדה להביע עוד ועוד את הכרת הטוב (כל אחת מן הטובות מוזכרת שם שלוש פעמים).

תורה זו מעידה כאלף עדים על שמחת ישראל בהודאה. ובאמת כוונה הקי"מ בא, ישנה הדגשה תוזרת ונשנית בדבר השמחה של בני ישראל בסיפור יציאת מצרים ובקדוש ברוך הוא. גם הקדוש ברוך הוא, כביכול, שמח בזה ושולח פמליא של מעלה להאזין לסיפור ולשמחה, והמלאכים חוזרים ומודים להי על כל הנסים שעשה לישראל ועל "עמא קדישא" דאית ליה בארעא השמחים בשמחת ישועת בוראם" (דברי הוזחר מובאים בהזדות רבות).

33

והדברים מבוארים בהמשך (משנת ר"א, שם) "וכן הקב"ה אומר להן לישראל אנוכי ה' אלקיך, מה ת"ל אשר הוצאתיך? אמר להן הוזהר שלא תכפו טובה, שכפוי טובה אינו יכול לקבל מלכות שמים, וכן יהושע אומר לישראל, אם כפיתם הטובה הזאת לא תוכלו לעבוד את ה', והן משיבין אותו, כי ה' אלקינו הוא המעלה אותנו ואת אבותינו מארץ מצרים מבית עבדים ואשר עשה לעינינו את האותות הגדולות האלה וישמרנו בכל הדרך אשר הלכנו בה... ויגיש ה' את כל העמים... גם אנהנו נעבדו את ה' כי הוא אלקינו (יהושע כד, י"ד) אין אנו כופין טובתו".

39

המתבאר בזה שכפיית טובה אינה יכולה לדור יחד עם אמונת יצ"מ. תכלית יצ"מ היא קבלת עול מלכות שמים, ומי שהוא כפוי טובה ואינו מכיר ומודה על הניסים והנפלאות שנעשו ביצ"מ, ממילא אינו מסוגל לקבל עליה עול מלכות שמים. ולעומת זאת, כפי שלימות מידת הכרת הטוב, באותה מידה מקבל עליה עול מלכות שמים. וזרקות רבות בדבר, ככל שהארם מתעלה ומוסיף בהכרת הטוב למיטיבו, כך הוא מתעלה בדרגת קבלת עול מלכות שמים, שכן קבלת עומ"ש קטורה בדרגת ההכרה של הארם כטובתו של מקום. וכדי להרגיש ענין זה, עלינו לדעת כי כאשר אנו מכירים טובה לשני, אזי במעשה זה הרינו כאומרים וקוראים "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחר", שכן המכיר בטובתו של חברו ודאי גם מכיר בטובתו של מקום, א"כ הכרת הטוב לחברו מהווה את היסוד לקבלת עול מלכות שמים.

40

והכמינו הורונו כי מצוות הלילה — פרט לאכילת המרור — צריכים להעשות בהסתיכה (כדאיאת בפסחים קח א), למען נחוש בכל נימי נפשנו ב"חירות" וב"מלכות" אשר אנו זוכים לה בעבודתו יתברך ונרגיש בכל לבב דבר היותנו זוכים ל"קרבת אלקים", מתוך ידיעה ברורה כי בניס חכיבים אנו לדי אלקינו, כמו ששינו "חכיבין ישראל שנקראו בניס למקום" (אבות פ"ג — יח) ומתוך הכרה שלימה כי אנו עם סגולתו "ממלכת כהנים וגוי קדוש", כמו שבא אלינו הריבור כהכנה למעמד הר